

ЕМАМАА

АНДІЄВСЬКА

МАМАА

НЬСНОРК
ПА 1962

Мистецьке оформлення Якова Гніздовського

ЕММА АНДІЄВСЬКА

Д Ж А Л А П І Т А

В-во Нью-Йоркської Групи
Нью-Йорк
1 9 6 2

diasporiana.org.ua

EMMA ANDIJEWSKA

D J A L A P I T A

Printed by A. Orel, 363 Grove St., Perth Amboy, N. J.

Мене вже тіль ножа вбиває, — сказав Джалапіта. — а ти з ножем хочеш на мене кинутись.

•

Джалапіта живиться хмарами, і лапи у нього хмари, і руки у нього хмари, тому кожного разу у нього інше ім'я.

•

Джалапіта універсальний. Він кожен з існуючих предметів і людей, але він не вони, він Джалапіта. Коли дві тисячі років тому пробували писати життєпис Джалапіти, то покинули, бо Джалапіта не вмщався в слово. Він виливався із слова, як тісто, і його кожного разу бігали шукати в небі і на землі. Джалапіту описати неможливо.

•

Ім'я Джалапіти міняється від настрою, погоди і від того, на якій віддалі він перебуває від води.

•

Джалапіта з'їхав ліфтом на Вавилонську башту і глянув униз. Серед куряви на одній із центральних вулиць сиділа товста дитина і довбала пальцем у носі. „Дитина ця може бути моїм учнем,” — подумав Джалапіта. „Для неї відкрита таємниця життя, як свіжа мушля.”

Він звисив запасну ногу з башти на ту вулицю і сів поруч з тією дитиною. „Учнем?” сказала дитина і виїняла палець з носа. „Ні,” подумав Джалапіта, „ця дитина не послідовна. Не бути їй моїм учнем”.

•

Джалапіту можна їсти. По Джалапіті можна ходити, він ляндршафт.

•

Джалапіта пішов на перегони і сів у перший ряд. Бабця, що сиділа поруч і трохи недобачала, зчинила крик, приїнявши Джалапіту за коня. Вона звернула на Джалапіту увагу тому, що їй не видно було перегонів, бо вона забула

дома окуляри. Ї зору вистачило лише, щоб побачити Джалапіту. На її крик ніхто не звернув уваги, бо всі були зайняті кіньми, а Джалапіта закритися лівою рукою від бабці і поринув у думки. Джалапіта думав, що коні біжать окремо, а швидкість біжить окремо.

*

Джалапіта блукав цілу ніч і нарешті заснув у кочегарці. Ледачий порторіканець-кочегар, якому лінь було іти й приносити вугілля й дрова, побачив Джалапіту і напалив ним печі. Джалапіта дуже здивувався, коли його тіло почало ходити по всіх батареях хмаросягу. Спочатку це його розважало ходити разом із парою, але скоро набридло, і він порвав труби й вийшов. А коли приїхала пожежна й аварійна команди і оточили драбинами хмаросяг, то Джалапіта, який щойно зібрав з усіх рур своє тіло до купи, сказав: „Джалапітою опалювати хмаросяги небезпечно”.

*

Джалапіта вірив слову. А слово взяло поламало Джалапіті всі кісточки, всю душу, вкинуло в кадовб і змішало Джалапіту з цементом і брудом. Бідний Джалапіта лежить, подертий на шматочки, а невірне слово ходить, приспівуючи: „Джалапіта нерозважний, хіба можна вірити слову”.

*

Джалапіту змусили носити воду. Він пішов, узяв на руки ріку і приніс усю ріку на стіл, бо йому було шкода відривати від неї шматочки води. Тоді йому веліли віднести ріку назад. Джалапіта слухняно відніс, положив назад у річище і довго стояв на одному місці, сумуючи, що ним незадоволені. Джалапіта був дуже добрий.

*

Джалапіта вийшов у парк і сів на першу лавку. Йому страшенно хотілося плакати, як хочуть води, маючи спрагу, але він не вмів. Він сидів такий незграбний і сумний, опустивши руки і лапи на землю, що біля нього зібралися діти і почали кидати в нього пісок. „Добре було б умерти хоч на день,” думав Джалапіта, а в нього над губою вже зробилися з піску вуса, і діти вже повзали по ньому й били його по зелених віях, що обламувалися ящірками й зникали в траві, — мокрими, дзвінкими долоньями.

*
Джалапіта так часто ходив думати в парк, що понадумував цілі місця в повітрі. Ці місця висіли в парку, як велетенські гриби, і кожен, хто проходив повз них, набирався думок Джалапіти.

*
Джалапіта вигадав водяний телеграф. Вистачало покласти обличчя на воду й подумати у воду, як вода передавала думки на інший бік земної кулі. Треба було лише відкрутити крант, щоб отримати водяну телеграму.

*
Джалапіта пішов у лазню попаритися й заліз на верхню полицю. Лазничник так старався догодити Джалапіті, що відпарив йому одну з ніг. Нога впала з верхньої полиці на методиста, що мив голову в мисці, і вбила його. А Джалапіта довго переживав, що через його необачність пропала людина.

*
Джалапіта ходив по березі й думав про плинні речі, коли до нього підійшла дівчина й накинула на нього зі слова вуздечку. І Джалапіта став чахнути, бо слово випікало з нього всі думки. Дівчина не знала, що вона накоїла, а Джалапіта лежав на березі, і через нього перекочувалися хвилі. „Як важко,” скаржився Джалапіта, але хвилі були занадто легкі, щоб змити з нього слово, що вздовж і впоперек виходило йому тіло й душу. Джалапіта мучився, гризучи пісок, пощо Джалапіта — Джалапіта. Джалапіту можна вбити однією необережною думкою.

*
Коли Джалапіта втомлювався, він сідав просто на землю й перетасовував навколо себе всі ландшафти. Потім розкладав з краєвидів пасьянс, і це його заспокоювало.

*
Коли Джалапіта вирушав подорожувати, він завжди брав з собою в кишені запасний краєвид.

*
Джалапіта винайшов клей, яким можна було розтягувати на цілі роки приємні хвилини, а неприємні, цілі століття, ери, — звукувати в одну мить або в один міліметр.

•

Джалапіта йшов вулицею і побачив, як жінка несла важку валізу. Він зохотився допомогти, а коли обернувся, то побачив, що навіть і тіні тієї жінки ніде не видно. Джалапіта здивувався, а потім пригадав, що люди не вміють крокувати, як він. Бо поки жінка встигла ступити крок, Джалапіта вже був за містом. Йому нічого не лишалось, як вертатися назад і шукати жінку, яку він загубив. Він її знайшов ще перед тим, як вона встигла помітити, куди раптом зник Джалапіта з валізою.

•

Джалапіта пішов на концерт. А йому музикою рознесло все тіло на порошини, і він мусів цілий рік збирати себе по атому з космосу.

•

До Джалапіти прийшли закохані: „Нам немає місця, скрізь авта, будинки, вулиці”. Джалапіта глянув на них і не зміг їм відмовити. Він ліг на брук, і його тіло розійшлося деревами й кущами, і всі авта мусили повернути назад і обминати довколишніми шляхами новостворений парк.

•

В одну з безсонних ночей, коли Джалапіта захворів на тугу, занадто близько зійшовши до людей, він вигадав дош, що гоїв усі хвороби і навіть любов. Бо люди мучили Джалапіту, а він був настільки добрий, що не міг боронитися.

•

Джалапіта йшов вулицею, думаючи над тим, чому люди, йдучи, розмахують руками, і прийшов до такого висновку: люди розмахують руками, щоб виміряти простір, щоб утримати рівновагу і щоб робити вентиляцію космосу.

•

Коли Джалапіта впав у нікчемство, він відкрив контору для оренди небесних долин, хмарних колодязів, розсувних хмар з громами і без громів. Для безробітних здавав безплатно. З маєтних брав залежно від їхніх прибутків від п'ятьох центів до тисячі доларів. В цій конторі можна було купити також ландшафт з пам'яті.

•

Джалапіта побудував міст через океан і посадив по краях мосту дерева, щоб ті, які бояться висоти, не падали вниз, переходячи. Але міст вийшов трохи водянистий, бо Джалапіта будував його з океану, і через нього наважилися йти тільки три п'яниці, яким було море по коліна.

•

Джалапіта лежав у воді і дивився в сонце, коли до нього прийшли посланці суддів і запросили його на диспут. „Що таке справедливість?” спитали його судді, тим часом, як Джалапіта викручував своє тіло, щоб не забризкати їхні роби. „Справедливість це доброта, міряна на міліметри,” — відповів Джалапіта і побачив, що в залі нікого нема. Він не помітив, що суддів змило водою, яку він викрутив із свого тіла, і віднесло в ріку, де їх ледве живих підібрав пароплав, що віз англійських туристів.

•

Джалапітою можна міряти температуру і дощові опади.

•

До Джалапіти привів чоловік на мотузці таргана і просив, щоб він їх розсудив. „Не дає мені життя,” скаржився чоловік. „Добре,” сказав Джалапіта, і чоловік і тарган пішли від нього, помінявшись тілами. А за кілька днів тарган привів на мотузці чоловіка і сказав, що він не витримує, бо такого тирана він ще не зустрічав. І коли Джалапіта знову поміняв їх тіла, то тарган пішов в один бік, а чоловік у другий, і вони ще довго оглядалися один на одного.

•

Джалапіта вирішив відпочити від земного і, спустившись на саму нижчу периферію світобудови, звисив ноги в небуття і став слухати, як його голова витягується небом. Але в цю хвилину йому хтось помоскотав живіт. Джалапіта глянув униз і зідхнув, пригадавши, що він пообіцяв йти кумувати до чоловіка, який стояв на землі і стеблиною лоскотав Джалапіту, нагадуючи про христини. Джалапіта хотів аламати стеблину, потім йому стало шкода, бо це було єдиним, що той чоловік мав, а доброта Джалапіти була безмеж-

ною. Він зішкрябав свою голову з космосу до купи разом із повітрям, не маючи часу чекати, поки вона увійде в свою звичайну форму, поляпав її для певности лапами, щоб не розвіялася по дорозі, і кажуть, що того вечора Джалапіта, кумуючи, поведився дуже легковажно: пив, танцював і навіть розповідав непристойні анекдоти, які стали згодом догмами африканських релігій.

•

Джалапіту продали в рабство і змусили там шарувати паркет. Джалапіта нашаровував підлоги так, що гості не могли втриматися й вилітали з вікон і дверей.

•

Одного дня, коли була велика спека, Джалапіта заліз прохолодитися в кавун і не зауважив, як кавун зірвали з баштану й повезли на базар. Він отямився щойно на столі, коли почали різати кавун на скибки і вже відкраяли йому одну лапу. Джалапіта виїняв плечі з соку і потягнувся, а гості з переляку поперекидали стільці й посуд і в метушні на смерть попроколювали один одного виделками й ножами, якими збиралися їсти кавун. Джалапіта, побачивши таку біду, побиймав з них ножі й виделки й поклав на буфет, потім поплював їм на рани, щоб гості зажили, й пішов до фонтану, де купалися горобці, пити воду. Біля цього фонтану Джалапіта сказав слова, які зробили революцію в галузі життя й промисловости. А саме, що кавун можна їсти й без ножа та виделки.

•

„Не можу без тебе жити,” сказала крапля Джалапіті. „Я знаю, що ти великий, і знаю, що ти Джалапіта, а я тільки крапля, але це справи не міняє, я не можу без тебе жити.” Джалапіта так здивувався, що три дні простояв на одному місці, не мігши від здивування й ворухнутися, а на четвертий відповів: „Якщо ти не можеш жити без мене, то живи зі мною,” і посадив краплю собі за вухо. І світом пішов великий регіт, що Джалапіта носить за краплею. „За вухом він її носить,” кичаючись зо сміху, говорили один одному павіяни, „але ще краще, коли вони йдуть поруч. Їх зріст! Свята корова, побачивши їх, померла з реготу”. Тоді Джа-

лапіта звернувся до звірів і людей і спитав, чого вони сміються, і всі показали пальцями на краплю. „Вона мала й нікчемна, соромся, Джалапіто”. „Нікчемного й малого не існує,” сказав Джалапіта і показав їм на долоні краплю. І всі жахнулися й кинулися врозтіч, побачивши свої викривлені обличчя в краплі. Бо крапля була велика перед ними, як сонце, і всі перед нею, як пісок, бо така була воля Джалапіти.

„Ти світлий?” спитали Джалапіту два ліхтарі, що гуляли на вулиці. „Я переходовий,” відповів Джалапіта, і вони всі троє пішли в погребок запивати нове знайомство.

„Туга вийшла з води,” сказав Джалапіта.

„Що таке вітер?” спитала Джалапіту дитина, що сиділа в піску й терла очі п'ястуками. „Вітер це абстрактна вода,” відповів Джалапіта.

„Чому люди курять?” здивувався Джалапіта і тут же догадався: „Люди курять з розпачу, що їм ніхто не курить тиміям, тому вони кадять самі собі.”

Джалапіту спитали, що він вважає за найбільшу мету техніки. „Щоб люди могли самих себе підняти за волосся вгору,” відповів Джалапіта, але репортери не записали цієї відповіді, вважаючи, що це межує з метафізикою.

Джалапіта спав на набережній, коли два бешкетники закинули в його серце вудки й почали ловити рибу. Джалапіта прокинувся від того, що з його серця один з бешкетників витяг жерася. Але Джалапіті не хотілося вставати. Він подивився на бешкетників, обережно вдарив по набережній великим пальцем ноги, щоб бешкетники не попадали вниз і не порозбивали носи, і набережна відколосалася перед ногами в бешкетників і попливла з Джалапітою в океан.

До Джалапіти прийшли скаржитися купальники: „Товсті заважають нам плавати, вони витискають з ріки всю воду,” — сказали худі. „Худі заважають нам плавати, вони

роблять воду геометричною, а в пласкій воді неможливо плавати," сказали товсті. Глянув на них Джалапіта, глянув на пісок, на якому вони стояли, і створив для них двоповерхову воду. Воду, в якій могли плавати лише худі, і воду, в якій могли плавати лише товсті.

„Джалапіта робить світ плинним," — сказали колись учені і, вирішивши приборкати Джалапіту в граматику, оголосили, що Джалапіта взагалі не Джалапіта, що походження його дуже підозріле, і не виключено, що він постав з простого перекручення двох санскритських слів *jalī rjaḥ*, що означає батько води, і *jalī saḥa*, той, що живе у воді. Коли Джалапіту почнуть відміняти, все в світі стане на свої місця, бо санскрит мова мертва і Джалапіта теж мертвий, сказали вони і розкрили книги. Але поки вони записували відмінки й вирішували походження слів Джалапіта, ім'я Джалапіти, щойно вписане в граматику, розрослося найніжнішою салатою, і вчені, забувши, що вони робили, і поскидавши окуляри, заслухалися, як грає вода в Джалапіті і як співають у ньому птахи.

Джалапіта лежав у ринві й слухав, як дощ запевняв залізо, що він сонце. Залізо повірило б, якби в мові дощу не було аж так багато голосівок, подумав Джалапіта.

„Посунься," — попросила пташка Джалапіту, який ночував між галуззям. Джалапіта посунувся і обламав половину світобудови. Пташка заспівала, а Джалапіта сказав: „Мале руйнує велике."

Коли Джалапіту примусили якось уранці робити гімнастику, а йому було незручно відмовитися, щоб інші не червоніли від їх нетактовності, сталася затьма сонця.

Джалапіта почухав ногу об хвилю і став грати з вітром у шахи. „Шах мат," — сказав вітер, і Джалапіта довго обдумував наступний хід. „Матчіш," — сказав вярешті Джалапіта і виграв партію.

*
Джалапіта задумався якось над тим, чому люди тонуть, адже він знає воду, вода довга, і в ній неможливо втопитися, і прийшов до висновку, що напевно в воді існують дірки, в які люди просто провалюються на смерть. Якби ці дірки заткнути подушками, люди перестали б тоді тонути.

*
Якось серед літа, коли Джалапіта проходив повз державну бібліотеку, він спокусився прохолодою й тишею і, пропустивши своє тіло крізь сітку на вікні від комарів, так міцно заснув серед полиць, що не відчув, як його руку і пів плеча заставили книгами. Він прокинувся від того, що бібліотекар пробував поставити йому в живіт особливо важкий першодрук з залізними заціпками, які чіплялися за ребра і шлунок Джалапіти і ніяк не входили. Джалапіті було дуже неприємним таке поводження з його нутрощами, тим паче натще, але він боявся, об'явившись, налякати на смерть старого бібліотекаря, знаючи, що бібліотекар збобонний і має злу жінку. Тоді він зідхнув і увібрав живіт під саме горло, щоб дати місце фоліантові, а потім ще кілька тижнів розпрасовував шлунок і всі нутрощі від книжних відпечатків.

*
„Хто бачив моє обличчя,” — сказав Джалапіта, „той завжди дивитиметься на воду.”

*
Джалапіту запросили на з'їзд математиків, щоб він узяв участь у розв'язанні обчислень законів небесної кривизни. Джалапіта вислухав усі теорії і, відкоркувавши свій наймолодший мізинець, витяг звідти квітку і показав їм результат. Математики були настільки вражені відкриттям, що поперекидали стільці і, гублячи окуляри, побігли на левади ловити метеликів.

*
Джалапіта пішов між рослин і промандрував у них двісті років.

*
Джалапіта має тільки одну сталу прикмету: доброту, решта все плінне.

•

Коли Джалапіті довелось бути послом, йому вручили виковану з заліза грамоту, щоб Джалапіта, несучи, не пом'яв її якоюсь своєю недопильованою лапою, забувши, що Джалапіта був листоношею думок, і ніколи не траплялося, щоб Джалапіта прим'яв або перемішав нлітонший відтінок думки. Ніжність Джалапіти була неперевершеною.

•

Джалапіта пішов на виставку образотворчого мистецтва, і всі шедеври, засоромившись, тихенько вийшли з залі, притримуючи рами, щоб не грюкати.

•

„Чому людина має тінь,“ — спитали Джалапіту. — „Тому, що в ній погано працює освітлення зсередини,“ — відповів Джалапіта.

•

Коли Джалапіта їздив трамваем або метро, він лишав свої додаткові лапи й ноги в багажних сховищах.

•

Джалапіта такий добрий, що на ньому хоч млинці смаж. На масницю так і робили.

•

„Одяг обмежує тіло й душу,“ — вирішили люди й одягли Джалапіту, щоб нарешті унормувати й окреслити його хоч для тих, які ним захоплювалися, але поки вони бралися до роботи, Джалапіти вже було стільки поза одягом, що найбільші експерти не відважилися вирішити, чи Джалапіта той, що в одязі, чи той, що поза одягом, бо і той і другий були Джалапітою.

•

Раз подружжя, що збиралося піти в театр і на швидку руку не могло знайти няньки для їх тримісячного немовляти, попросило Джалапіту доглянути дитину, поки вони повернуться. Джалапіта так сумлінно виконував свій обов'язок, що коли за кілька годин батьки повернулися з театру, дитина вже встигла вирости на двадцять років і зажадала, щоб її негайно одружили, якщо не хочуть, щоб вона відра-

зу ж пішла в аскети й почала рятувати світ. Відповідь батьків хронікою не передано.

*

Джалапіта винайшов сито, що крізь нього пройшовши, лиха людина ставала доброю, але це сито з державних міркувань заборонили.

*

Джалапіту попросили тримати промову на прийнятті державних мужів і дуже здивув лися, коли Джалапіта розкрив рота і замість промови випустив у небо зграю горобців. Усі почали нарікати, що Джалапіта не дотримав слова, і тепер була черга Джалапіти дивуватися, бо це була його найкраща промова, яку він будь-коли виголосив, і він не знав, чого від нього хочуть.

*

Джалапіта, будши запрошений, поспішав на день народинь затриманий добрими ділами, коли йому під ноги підвернувся струмок, перегородивши дорогу. Джалапіта так квапився, що вже був заніс ногу, щоб перекрочити перешкоду, але, пригадавши своєчасно, що лежачих не переступають, дуже засоромився й оббіг уздовж потічок і ще встиг не спізнитися на запросини, думаючи про мале й велике.

*

В час, коли Джалапіту примусили на фермі виводити курей, він так ретельно посвятив себе цьому обов'язкові, що літакова компанія подала на Джалапіту в суд петицію, скаржачись, що літакова компанія не витримує такої конкуренції й мусить закрити своє підприємство, якщо не приборкають Джалапіту, бо з того часу, як Джалапіта працює на фермі, всі воліють для більшої безпеки й швидкості робити далекі перелети на курах, вирощуваних Джалапітою, а не на літаках.

*

З винаходів Джалапіти найбільшого поширення в північних країнах зазнали песики, що мали здібність нагулюватися, не провалюючись і не завдаючи інших шкод, по кільцях диму, які випускав господар, коли йому не було часу повести пса надвір або, коли господар не палив, уздовж

віддиху господаря; і калоші для господинь-чистюх, калоші, які самі за собою прибирали бруд, який вони наносили.

•

„Людина усвідомила собі, що в неї є душа, тоді, коли вигала подушку,” — сказав Джалапіта.

•

Озон — це Джалапіта, який не встиг втілитися. Але вистачає лише подумати про Джалапіту, як він уже виймає руки й ноги з повітря.

